

BİR BELGESEL, BİR İNSAN: “KOR VE ATEŞ YILLARI” VE TÜLAY GERMAN

Gökçe Kaan Demirkıran

Özet: Bu çalışmada Tülay German'ı konu edinen Kor ve Ateş Yılları isimli belgesel filmde yola çıkarak Tülay German ve onun müziği üzerinde duracağız. Müzikteki yerleşme arayışlarındaki yerini ifade etmeye çalışacağız.

Tülay German 60'lı yılların başında müzik hayatına başlar ve daha sonra eşi olacak Erdem Buri'yle tanıştıktan sonra yaşamı değişir. Bu ikilinin dönemin entelektüel hayatın içindeki etkinliği Türkiye'de popüler müzikte önemli bir yol açar. Anadolu Pop'un öncüsü olarak sayabileceğimiz çalışmalara imza atan Tülay German uzun süre Paris'te yaşar. Politik ve kültür hayatının önemli bir ismi olarak müzik dünyasındaki etkisi hala sürmektedir. Uzun yıllardır kimseye mülakat vermeyen, görünmeyen Tülay German sadece ses kaydının yer aldığı, kendisini konu edinen Kor ve Ateş Yılları belgeselinde ele alınıyor. Belgesel filmdeki Tülay German'ı, filmdeki 68 hareketi üzerine yapılan dönem analizini eleştirerek Tülay German'ın müzik yolculuğunun ana hatlarını çizmeye çalışmaktayız.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Anadolu Pop, Siyaset, 68 Hareketi, Yerleşme

A Documentary A Human: “Years of Ember and Fire” and Tülay German

Abstract: In this study we will examine Tülay German and her music based on the documentary called “Years of Ember and Fire” that is focused on her life. We will try to describe her position in localization of music.

Tülay German begins her music career in early 60's and after that when she meet her husband Erdem Buri her life begins to change. This duo's efficiency in the intellectual life beat a very important path in Turkish popular music. Tülay German lives in Paris for a long period who sign the pioneer works of Anatolian Pop. Her influence in music area is still ongoing as an important name of political and cultural life in Turkey. Tülay German didn't interview with anyone or looks around for a long period, she is under debate in “Years of Ember and Fire” documentary which her voice we can hear only. In this study we criticize the analyze of 68 movement in the documentary that Tülay German is also the part of this movement and we show the main lines of Tülay German's music journey.

Keywords: Music, Anatolian Pop, Politics, 68 Movement, Localization

Türkiye'nin popüler müzik tarihinde Batılılaşma ve yerlilik arayışları önemli bir yer tutmaktadır. Cumhuriyet dönemi kadrolarının halk müziğine, Anadolu ezgilerine gösterdiği tüm ilgiye rağmen dönem itibarıyla müzikte Batılılaşma arayışları yerlilik arayışından önce başladı ve bu ilgi önemli bir birikimi beraberinde getirdi. 1923-1960 yılları arasında Türki-

ye'de Batılı müzik türleriyle ilgili önemli icracılar ve solistler yetişti. Bu isimlerin hemen hemen tamamı uzunca bir süre Batı'da ilgi gören eserlerin birebir icrasını yapma gayreti içinde oldu. Bu dönemde Türkçe şarkı söylemek özellikle şehirdeki elitler arasında pek olumlu bir şey olarak görülmedi, hatta ayıplandı;¹ Anadolu halk müziği köyle özdeşleşti; Klasik Türk Musikisi ise resmi görüşün 30'lardaki tutumuna² rağmen yine de bir şekilde var olabildi. Batılı müzik türlerinden öne çıkanlar ise caz ve rock'n roll oldu. Özellikle 50'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'yle yaşanan siyasi, askeri ve ekonomik yakınlaşmanın müziğe etkileri hemen meyvelerini verdi. 1955 yılında Deniz Harp Okulu öğrencilerinin bir rock'n roll orkestrası kurması bunun en somut örneğidir. Bunun yanı sıra caz 50'li yılların tamamına damgasını vurmuş ve 50'li yılların ikinci yarısında önemli sesleri çıkartacak bir akım haline gelmişti. Bu önemli seslerden biri 1956 yılında ilk kez sahneye çıkan Tülay German'dı.

1956 yılında başladığı müzik yolculuğunda ilk söylediği parçalar caz şarkıları olsa da Tülay German Türkçe popüler müziğin öncüsü oldu. Bir caz solisti olarak yavaş yavaş tanınmaya başladığı dönemlerde, 1962 yılında, Erdem Buri ile tanışması hem German'ın hayatını hem de Türkiye'nin popüler müzik tarihini etkiledi. Müzisyenliğiyle ve radyoda yaptığı programlarla tanınan dönemin önemli entelektüellerinden Erdem Buri yakın arkadaşlarıyla birlikte özgün, yerli, aynı zamanda Batılı bir müzik türü oluşturmanın yollarını aramaktaydı. Bunun yolunun da Batı müziği teknikleriyle türkülerin yeniden seslendirilmesinden geçtiğini düşünmekteydi. Tülay German ise sanki bu amaç için son derece uygun bir sese ve tekniğe sahipti. Türkiye'de 27 Mayıs darbesi yaşanmış, ardından 1961 Anayasası gelmişti ve düşünce dünyasındaki temel tartışmalarda yerlilik teması yer almaya henüz başlamıştı. İlk Türkçe plak da 1962'de yayınlandı. Bunun yanı sıra düşünce dünyasına damgasını vuran tartışmanın 60'lar boyunca ağırlıklı olarak Marksizm-sosyalizm ve iktisadi kalkınma etrafında şekillenmesi dönemin ruhu hakkında önemli bir fotoğraf vermektedir. Müzik, edebiyat ve sinema gibi alanlarda bu çerçevede şekillenen tartışmalar yapıldı. Özellikle üniversite ve bürokrasi dışındaki aydınlar/sanatçılar kültür-sanat tartışmalarına eğildi. Bu tartış-

¹ Atif Yılmaz'ın yönetmenliğini üstlendiği 1965 yapımı "Ah Güzel İstanbul" filminde alaturka müzik ve Batı müziği arasındaki çatışma oldukça çarpıcı bir şekilde ifade edilmiştir.

² 1936 yılında Türkiye radyolarında Türk Sanat Müziği/Klasik Türk Musikisi yasaklanmıştır. Batı müziği örnekleriyle çok-seslendirilmiş (orkestra ile icra edilen) halk müziği örnekleri radyolarda yer bulmuştur. Türk Sanat Müziği'ne uygulanan bu yasak kısa sürse de dönemin kültür politikalarının ana izleğini tayin etmektedir.

maların ve isimlerin lokomotifi ise Erdem Buri'ydi. Buri'nin Moda'daki evi adeta bir üniversite işlevi görüyordu. Yaşar Kemal, Behice Boran, Ruhi Su gibi isimler Buri'nin evindeki uzun toplantılara katılan isimler arasında yer alıyordu. Bu toplantılardaki temel tartışmalardan biri de müzikteki arayıştı.

Erdem Buri'nin Tülay German'a "caz yerine türkü söyle" önerisi hem Tülay German'ın müzikal yaşamının en önemli dönüm noktası hem de Türkçe popüler müziğin temel noktası olmuştur diyebiliriz. Tülay German Ruhi Su'dan dersler almaya başladı ve birlikte uzun saatler süren çalışmalar yaptılar. Bu çalışmalardan ortaya çıkan ilk eser, "Burçak Tarlası", 1964'te Balkan Melodileri Festivali'nde³ büyük ses getirdi. Kısa süre sonra da Türkiye'de plak olarak yayınlandı ve büyük ilgi gördü. "Burçak Tarlası" Türkiye'de geniş halk kitleleriyle buluşan ilk plak olmasının yanı sıra yeni bir akımın da öncüsü oldu. O güne kadar en fazla "aranjman"⁴ yapabilen popüler müzikte yepyeni bir yol açtı.

- 3 Türkiye, Balkan Melodileri Festivali'ne 1964 yılında Müzisyenler Sendikası Başkanı Muammer Yeşil'in girişimleri sonucu katılıyor. Bu festival Türkiye'nin uluslararası alanda katıldığı ilk organizasyon olması dolayısıyla büyük önem taşımaktadır. Dönemin en önemli isimlerinden oluşturulan "Milli Orkestra" adeta bir "milli futbol takımı" misyonuyla bu yarışmada yer alır. Bu konuyla ilgili ayrıntılar için bkz. Naim Dilmener, *Bak Bir Varmış, Bir Yokmuş*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- 4 Aranjman, özellikle 60'lı yılların ilk yarısından itibaren yabancı şarkılara Türkçe söz yazarak yeniden düzenlenmesine verilen isimdir. Günümüzde pop müzikte hala örnekleri olsa da özgün bir müzik türü oluşturmakta çekilen güçlüğüün ifadesi olarak hafızalarda yer etmiştir.

Anadolu Pop Doğuyor

“Burçak Tarlası”nın yarattığı rüzgâr Hürriyet gazetesinin düzenlediği Altın Mikrofon Yarışması ile bir anda topluluk müziğinin büyük bir çıkış yakalamasını sağladı. Bu yarışmayla birçok müzisyen ortaya çıktı. Bu isimler geniş halk kitleleriyle buluşma imkânını bu yarışmayla elde etti. Bugün de müzik dünyamızın içinde bir şekilde yer bulan Anadolu Pop, Tülay German’ın seslendirdiği “Burçak Tarlası” ve Altın Mikrofon yarışmasından sonra Türkiye’de ortaya çıkmış ilk özgün müzik akımı olarak tarihteki yerini aldı.⁵

Tülay German 1965 yılında Anadolu Pop tarzında değerlendirebileceğimiz bir çalışma daha yaptı. “Mecnunum Leyla’mı Gördüm”, caz alt yapısına sahip bir türkü düzenlemesi olarak “Burçak Tarlası”ndan kısa bir süre sonra yayınlandı. Bu plak sonrası, Plehanov’un *Marksist Düşüncenin Temel Meseleleri* isimli kitabını Selahattin Hilav’la birlikte çeviren Erdem Buri’nin hapis istemiyle yargılanması German-Buri çiftinin Türkiye’den zorunlu olarak ayrılmasıyla sonuçlandı. Tülay German ve Erdem Buri çifti 30 Mart 1966 yılında Fransa’ya gitti ve bir daha Türkiye’ye dönmedi. Buna rağmen Erkin Koray’dan Zülfü Livaneli’ye, Cahit Berkay-Engin Yörükoğlu ikilisinden İlhan Mimaroglu’na kadar birçok farklı isimle ortak çalışmalar yaptılar. Tülay German’ın Fransa’da seslendirdiği caz, folk ve pop türünde eserler büyük ilgi gördü ve onun uluslararası alanda tanınmasına katkı sağladı.⁶

⁵ Anadolu Pop oldukça geniş bir konu. Ancak burada kısaca söz etmemiz gerekirse, bu müzik türünün somut olarak ortaya çıkışında bu iki gelişmenin oynadığı rol bugün yaşayan birçok Anadolu Pop icracısı müzisyenin de ifade ettiği bir şeydir.

⁶ Pekün’ün hazırladığı belgesel filmde Tülay German’ın mesleki kariyeri ve yaşamöyküsüne dair yazmış olduğu kitaplardan pasajlar aktararak seslendirdiği bölümler yer almaktadır.

Kor ve Ateş Yılları

Geçtiğimiz yıl Didem Pekün imzalı “Kor ve Ateş Yılları” isimli bir belgeselle Tülay German yeniden gündeme geldi. Türkiye’de müzik tarihine önemli katkıları olan German ve Buri böylelikle toplumsal hafızamızın küçük bir bölümünde yeniden canlandı. Erdem Buri 1993 yılında hayatını kaybetti. Tülay German ise 75 yaşında ve Paris’te yaşıyor. Müzik yapmıyor, görüntü vermiyor. Onu ikna edebilen gazeteciler ancak mektup yoluyla mülakat yapabiliyor. Yönetmen Didem Pekün birkaç kez Paris’e giderek Tülay German’ı filmde yer alması için ikna etmeye çalışmış, fakat tam anlamıyla başarılı olamamış. Tülay German sadece kendi kitabından bölümler okuyarak oluşturduğu ses kayıtlarının Pekün’ün filminde yer almasına izin vermiş. Bu açıdan film Tülay German’ı şarkıları dışında tanımayan birçok kişi için önemli bir hazine. Ayrıca Tülay German’ın *Düşmemiş Bir Uçağın Kara Kutusu* ve *Erdemli Yıllar* isimli kitap çalışmaları da birinci dereceden önemli. Ne var ki bu kitaplar bugün kitapçılarda bulunmuyor. Bu nedenle German’ın hayatını, müzik yolculuğunu keşfetmek isteyenler için “Kor ve Ateş Yılları” önemli bir boşluğu dolduruyor. Belgeselin izleyiciye ulaştırdığı hazine bununla da sınırlı değil. Türkiye’de ilk defa yayınlanan ve hatırı sayılır sayıda olan -çoğu Fransa’da çekilen- Tülay German görüntüsü de izleyiciye ulaşıyor. Özellikle Fransız televizyonlarında Tülay German’ın performanslarını içeren görüntülerin hem tarihsel açıdan hem de müzikal açıdan büyük önem taşıdığını söylememiz mümkün. Bunun yanı sıra Tülay German ve Erdem Buri’nin Leyla Umar’a verdiği bir televizyon röportajı da bu iki önemli ismin çok az yayınlanan görüntülerinden biri olarak “Kor ve Ateş Yılları”nın içinde mühim bir yer tutuyor.

Didem Pekün’ün kendi hayatından yola çıkarak keşfettiği Tülay German’la kurduğu ilişki filmin dilinden anladığımız kadarıyla Türkiye dışında yaşamak ve “kadın duygular” üzerine şekilleniyor. Bunun yanı sıra merak unsuruna pek başvurulmadan oluşturulan biyografik anlatı toplumsal olaylarla paralel verilmeye çalışılmış. Ancak Türkiye’nin, Tülay German’ın, Erdem Buri’nin ve dönemin birçok aydınının arayışları 68 öğrenci hareketlerinin gölgesinde kalarak filmin içinde yer almış. Başka bir deyişle Erdem Buri ve Tülay German’ın müzikte yapmak istedikleri 68 hareketiyle ve sol düşünceyle sınırlandırılmış. Oysa müzikteki yerlilik arayışı tıpkı 68’in sol hareketi gibi Türkiye tarihinin bir döneminin iki ayrı koldan benzer nitelikteki dalgalarını ifade ediyor. Bugün değerlendirdiğimizde Tülay German’ın popüler müziğe getirdiği soluk 68 sol hareketinin kültür politikalarına bakışıyla benzer özellikler taşısa da, onu aşan bir perspektif de sunuyor. Ancak Pekün,

filmde de ifade ettiği gibi Mayıs 68 olaylarıyla Mayıs 2009'da yılında Paris'e yaptığı ziyaretteki gözlemleriyle bir bağ arıyor ve bu arayış "Kor ve Ateş Yılları"nın Tülay German'la bağını neredeyse koparıyor. Belki de bu nedenle "Kor ve Ateş Yılları" Tülay German'ın biyografisi ve müzik yolculuğu hakkında eşsiz materyaller sunsa da Tülay German'ın yaşıadığı, müzik yaptığı dönem hakkında bize sınırlı bir alan sunuyor. Bunun sebeplerinden biri de sanırız filmin festivallerde gösterilecek olması nedeniyle belli bir süreyi aşmasının risk taşıyacağı görüşü. Bu nedenle sanki 45 dakikaya sıkıştırılmış bir anlatım hissediliyor. Tülay German'ın müziği bırakışı, Erdem Buri'nin son dönemleri izleyici için filmin anlaşılması güç bölümleri.

"Kor ve Ateş Yılları" geçtiğimiz yıl birçok festivalde yer aldı ve 2011 içinde de birçok festivalde yer alacak. Bunun yanında yakın bir zamanda DVD'si de yayınlanacak. Tülay German artık müzik yapmasa da Türkiye'de müzikal olarak aşılammış birkaç isimden biri. Bugün hala bazı isimlere ilham kaynağı olabiliyor. Eşi Erdem Buri ile çıktığı yol birçok dostunun katkısıyla birlikte Türkiye'de müzik tarihinin inşasına büyük katkı sağladı. Bu katkı ilerleyen zamanlarda daha fazla anlaşılacak.